

El tractament dels procediments judicials militars (*sumaríssims*) del Tribunal Militar Territorial Tercer

Marc Torras i Serra

Arxiu Nacional de Catalunya

Introducció

Al llarg dels darrers anys del segle XX i especialment, durant els primers del XXI, estan prenent una importància cada cop més creixent els procediments judicials militars que durant la postguerra i el primer franquisme van ser una de les principals eines de la repressió duta a terme per nou règim nascut arran de la victòria de les tropes rebels a la República.

Tot i que la diversa documentació generada per la Justícia Militar és de gran interès, els procediments judicials militars que han despertat major atenció per part dels usuaris d'arxiu han estat els anomenats *sumaríssims*, que recullen la documentació derivada de la instrucció, preparació i desenvolupament en consell de guerra dels sumaris ordinaris i d'urgència que es van celebrar en els territoris ocupats per l'exèrcit franquista.

Hi ha diversos motius, interrelacionats entre ells, que han fet despertar i créixer aquest interès per aquesta documentació.

El primer, que cal remarcar, han estat les diverses legislacions, del govern central i dels autonòmics, destinades a reconèixer els serveis prestats i l'antiguitat corresponent dins l'exèrcit i els cossos de seguretat que es van mantenir fidels a la República i a rehabilitar i indemnitzar aquelles persones que van patir la persecució del règim franquista per motius polítics o ideològics.

Vinculat amb aquest motiu, i arran de les consultes dels directament afectats per la repressió, molts d'aquests represaliats, o els seu parents més propers, també s'han adreçat als arxius, ja sense cap objectiu d'obtenir proves de caire demostratiu a efectes legals, i només amb voluntat de recollir informació per tal de tenir constància documental del seu pas per tribunals i les presons o, en el cas de fills, nebots o néts, per tenir coneixement i dades de primera mà del periple vital dels seus familiars i les vicissituds que van patir.

Un tercer motiu consistiria en la recent obertura a la recerca històrica d'aquesta tipologia documental que, fins fa ben poc, presentava diverses dificultats d'accés que impossibilitaven la seva consulta.¹

Per últim, un motiu que sens dubte ha influït en l'anterior, però també ha estat influït per tots els altres, ha estat la pròpia evolució de la historiografia i dels nous objectes d'estudi de la recerca acadèmica. Un cop ja s'ha estudiat mínimament la Segona República i la Guerra Civil, ara es comença a treballar el tema del franquisme i la repressió.

El resultat de la confluència de tots aquests motius ha portat com a conseqüència que els historiadors, però també molts nous usuaris, no investigadors, s'hagin adreçat en recerca d'informació als arxius i als centres d'arreu de l'Estat on es troben els sumaríssims. Arxius i centres que, malgrat la seva bona predisposició i l'interès per atendre correctament els diversos usuaris, en molts casos, s'han vist desbordats per les sol·licituds de consulta d'una documentació que està molt poc –o gens– descrita i en alguns casos, conservada en pèssimes condicions.²

Una excepció al panorama de deixadesa general dels arxius militars que acabem d'indicar seria el cas de Catalunya, on la documentació es troba concentrada en un únic dipòsit d'arxiu, en correctes condicions de conservació i amb una mínima descripció que possibilita el seu accés i consulta, oberta als historiadors des de l'any 1997.³

Els sumaríssims i totes les altres tipologies de procediments judicials militars produïts a Catalunya durant el franquisme es conserven a la seu del Tribunal Militar Territorial Tercer –ubicada a l'edifici del Govern Militar, a Barcelona–, en un dipòsit que reuneix les condicions necessàries de seguretat i instal·lació per a la perfecta conservació de la documentació i que, fins al moment de l'inici del tractament que comentarem, comptava amb uns fitxers –segurament elaborats a partir de la normativa emanada del *Reglamento provisional de Archivos Militares* de 1898– que permeten recuperar la documentació a partir del nom de l'encausat.

Aquesta descripció i instal·lació mínima, juntament a la possibilitat de disposar d'un despatx que la estat habilitat com a sala de consulta, des de l'any 1997, ha permès al Tribunal poder atendre i poder servir la documentació als historiadors i altres usuaris interessats.

Amb tot, cal remarcar que, a banda dels usuaris externs, el principal usuari de l'arxiu és el propi Tribunal Militar, hereu de les autoritats militars productores de la documentació, i gestor de la documentació. Aquest ús és el derivat de les consultes que rep per part de persones que van estar empresonades o represaliades pel franquisme i que demanen al Tribunal els certificats corresponents per tal de poder rebre les compensacions econòmiques i morals que han atorgat els diversos governs, central i autonòmics.

L'allau de consultes cada cop més creixent –tant d'afectats com d'historiadors– i les dificultats que es deriven de la manca d'una descripció suficient per a poder atendre ràpidament les sol·licituds cada cop més

nombroses, va fer que, l'any 2002, la *Ponència sobre patrimoni històric i artístic militar relacionat amb Catalunya*,⁴ s'interessés per l'arxiu dels procediments judicials militars i acordés fer les gestions oportunes per tal de possibilitar que es dugués a terme el tractament d'aquest arxiu. L'objectiu d'aquest tractament és el d'adequar i instal·lar físicament la documentació i descriure-la correctament per a així facilitar-ne l'accés.

Per tal de començar a preparar el tractament, per encàrrec de la Ponència i a través seu, es van iniciar els contactes entre el Tribunal Militar Territorial Tercer –com a responsable de la documentació a tractar–,⁵ l'Arxiu Nacional de Catalunya –com a responsable de la coordinació, direcció i seguiment del tractament– i el llavors Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya (precedent de l'actual Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació), que havia d'aportar els recursos i el personal necessaris per a dur a terme el tractament.⁶

Un cop enllestits els preparatius, elaborades les primeres pautes i organitzada la feina, el mes de maig de 2003, els primers arxivers van iniciar les tasques del tractament, a la seu del Tribunal Militar Territorial Tercer.

En el moment de tancar aquest article –el mes de desembre de 2008– encara s'està treballant en el tractament i hi han participat els arxivers: M. Glòria Bofill, Laura Casas, David Garcia, Màrius de Juan, Jimena Martínez, Àlex Montes, Joan Palomas, Antonio Peña, Joan Reglà, Jordina Sabaté, Jesús Sánchez, Imma Solé i Enric Terradellas.⁷ El disseny, direcció i coordinació del tractament va a càrrec de l'arxiver de l'Àrea dels Fons de l'Administració de l'ANC, Marc Torras. La direcció del centre, a través de la cap d'Àrea, Àngels Bernal, supervisa tot el projecte.

La Justícia Militar durant el franquisme

Als pocs dies d'haver començat la guerra civil, la Junta de Defensa Nacional declarava l'estat de guerra a tots aquells llocs que es trobessin sota del seu control, estat de guerra que es mantindria vigent fins l'any 1948. En el mateix ban també es detallava quins delictes quedarien sotmesos a la jurisdicció de guerra i sobre els que s'actuaria per procediment sumaríssim.⁸ Així, serien jutjats pel procediment sumaríssim, els delictes d'agressió a les forces armades, rebel·lió, injúria, amenaça al personal militar, propaganda subversiva, vaga, reunions, tots els presos al Codi Penal ordinari sota l'epígraf de "delictes contra l'ordre públic", els delictes de resistència i desobediència a l'autoritat, d'atemptat contra tota mena de via o mitjà de comunicació, serveis, dependències o edificis públics; els realitzats contra les persones o la propietat per mòbils polítics o socials, o els comesos per mitjà de l'impremta, entre d'altres.⁹

D'altra banda, el mes de juliol de 1936 estava vigent el Codi de Justícia Militar de 1890, amb només algunes significatives modificacions fetes pels governs de la Segona República destinades a limitar l'àmbit d'aplicació de la jurisdicció militar i a introduir-hi canvis en el procediment.¹⁰

La incompatibilitat del codi modificat per la República amb les disposicions del ban esmentat va fer que ben aviat el Codi s'adaptés al nou ordre. Així, un decret d'1 de novembre de 1936 deixava sense efecte les disposicions vigents en el Codi de Justícia Militar i implantava el procediment sumaríssim d'urgència¹¹ i l'any 1938 sortia editada a Burgos l'obra del tinent auditor de guerra J.M. Dávila y Huguet, *Código de Justicia Militar con notas aclaratorias, formularios: Código Penal Común, tablas para aplicación de penas y disposiciones complementarias*, que, per Ordre de 26 d'agost de 1938, va ser declarada d'utilitat per a l'exèrcit. En aquesta proposta de codi, entre d'altres, s'establia a l'article 649 que tots els acusats de delictes militars que poguessin ser objecte de pena de mort o cadena perpetua havien de ser jutjats en judici sumaríssim, mentre que els delictes contra l'ordre públic serien jutjats per un procediment similar al sumaríssim, anomenat *d'urgència*. Així mateix, a l'article 651 afegia la possibilitat de ser sotmesos a judici sumaríssim els acusats d'aquells altres delictes que establissin les corresponents autoritats.¹²

Malgrat l'adaptació proposada per Dávila, per llei de 5 de setembre de 1939 es restablia el Codi de Justícia Militar de 1890, amb les modificacions introduïdes per les lleis de caràcter permanent posteriors i les promulgades a partir del 18 de juliol de 1936 per a l'Administració de Justícia.¹³ Menys d'un any després, el 12 de juliol de 1940 es restablia el Codi de Justícia Militar de 1890 en la redacció que tenia abans del 14 d'abril de 1931. Aquesta nova versió del codi de 1890 va a estar vigent fins que va ser substituït per un nou Codi de Justícia Militar promulgat per llei el 17 de juliol de 1945. En ambdós casos s'establia com haurien de tenir lloc la incoació de les causes i el desenvolupament dels tràmits derivats de la incoació i les vistes en consell de guerra.

En aplicació d'aquests codis, cada vegada que es tenia coneixement d'un presumpte delictes, o es rebia una denúncia, l'auditor de guerra, o l'autoritat militar corresponent –depenent del cas– nomenava un jutge instructor que investigava els fets que havien motivat el procediment judicial. Aquest jutge instructor havia de practicar totes les diligències que considerava necessàries per a la comprovació del delictes i esbrinar les responsabilitats que se'n derivaven, i, també, recollia les declaracions de l'acusat i dels testimonis i els informes de les autoritats corresponents (alcalde, capellà, comandant de la guàrdia civil, cap local de Falange, etc.). Un cop fet això, redactava l'acte de processament, un resum detallat de totes les actuacions que havia dut a terme i que incloïa una descripció dels fets que s'investigaven, la qualificació dels delictes i les penes que s'havien d'aplicar d'acord amb el Codi de Justícia

Militar. Un cop redactat elevava la causa a l'Auditoria de Guerra, amb les peces de responsabilitat civil o presó, si calia. Quan es donava el cas que, segons la legislació vigent, els fets investigats podien ser constitutius de delictes, l'auditor de guerra l'elevava a l'autoritat militar superior amb la proposta de continuar el sumari amb la fase de plenari, és a dir, la celebració del consell de guerra. Si no hi havia fets constitutius de delictes, l'auditor proposava el sobreseïment de la causa.

Si es continuava el sumari, l'autoritat militar superior nomenava un tribunal per a celebrar l'acte públic del procés.¹⁴ Aquest tribunal estava format per cinc persones (un president amb categoria de cap de l'exèrcit, tres vocals, amb rang d'oficials i un cinquè que havia de pertànyer al Cos Jurídic Militar) i es podia reunir, en consell de guerra, a qualsevol lloc de la regió militar. El defensor era un militar no pertanyent a un cos jurídic, i el fiscal podia ser militar o jurídic. Després de tenir lloc la vista pública –que podia haver durat una o dues hores, com a molt–, el tribunal es reunia per deliberar i dictava la sentència, a la que no es podia interposar cap mena de recurs. Amb el pronunciament de la sentència es donava per acabat el consell de guerra i el tribunal es desfeia i feia arribar el procediment –la documentació i la sentència– al comandament militar, qui, al seu torn, l'enviava a l'auditor de guerra, que havia d'aprovar la sentència, i al jutge militar permanent que era l'encarregat d'aplicar la sentència un cop l'hagués ratificat l'autoritat militar superior: el capità general, o el mateix general Franco, en els casos de la pena de mort. Un cop s'aplicava la pena, l'auditor ho notificava al capità general qui, al seu torn manava l'arxivament de la causa i així es donava per acabat el procediment.¹⁵

Pel que fa a la custòdia dels procediments, quan es tancaven quedaven en poder de l'auditor o del jutge militar permanent, depenent dels casos, i no va ser fins l'1 de maig de 1988 que els Tribunals Militars Territorials –creats el 1987– es van fer càrrec de la custòdia de la documentació, els consells de guerra i els procediments generats per les anteriors autoritats judicials militars extingides.

Com ja s'ha dit, en el cas català, el Tribunal Militar Territorial Tercer, amb seu a Barcelona, és qui custòdia els procediments judicials militars produïts en el territori de Catalunya durant la postguerra i que en el seu moment s'havien enviat a l'arxiu general de causes de la regió militar, sota custòdia de l'Auditoria de guerra de la Quarta regió militar, corresponent a Catalunya.

Documentació a tractar

La documentació objecte d'aquest tractament són els procediments judicials militars, un conjunt documental un xic heterogeni format per tipologies diferents (causes, expedients, informacions, diligències prè-

vies, etc.). La tipologia més destacada –quantitativament i qualitativament– d'aquest grup documental són els *sumaríssims*, la documentació derivada de la instrucció i desenvolupament en consell de guerra dels sumaris d'urgència. Al costat dels *sumaríssims*, però, hi hem trobat altres tipologies de major o menor interès que van des dels expedients de depuració de funcionaris a diligències prèvies per establir les responsabilitats davant d'un accident de trànsit d'un camió militar, la pèrdua d'un fusell, etc.

Tot i aquesta diversitat de tipologies, hem trobat la documentació unificada i formant una sèrie única en compliment del que establia el reglament d'arxius militars de 1898, segons el qual la documentació vinculada a les causes havia de ser agrupada i descrita en una única secció i sense divisions.¹⁶

Davant d'aquest fet, hem respectat l'ordre preestablert que ens hem trobat i hem continuat considerant aquest aplec documental com una sèrie única que, d'acord amb el Tribunal Militar, hem passat a anomenar *Procediments judicials militars*, el productor de la qual serien les diverses autoritats judicials militars ja extingides –la principal de les quals era l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar. Autoritats judicials que van ser substituïdes pel Tribunal Militar Territorial Tercer, l'actual responsable de la documentació.

D'altra banda, cal indicar que tot i que tradicionalment s'ha anomenat aquest conjunt documental amb el nom de *sumaríssims*, hem optat per aquest nou nom de *Procediments militars judicials* degut al fet que no tots els procediments que conté la sèrie responen a la tipologia dels *sumaríssims* (o sumaris d'urgència). Com ja hem indicat, a banda d'aquesta tipologia, n'hi ha d'altres de ben diverses com causes ordinàries, diligències prèvies, expedients administratius, informacions, etc.

Així doncs, les característiques de la documentació que estem tractant són:

- consisteix en una sèrie única formada per 111.261 procediments judicials militars en suport paper,
- abasta una cronologia entre els anys 1938 i 1998,
- està formada pels procediments realitzats dins del territori de Catalunya entre les dates esmentades,
- ocupa un total de 744 metres lineals,
- es conserva en un dipòsit soterrani a la seu del Tribunal, en bones condicions de conservació i amb les mesures de protecció adients,
- està ordenada físicament a partir d'un *Número de localització a l'arxiu* que serveix d'identificador i topogràfic i que no respon a cap criteri d'ordenació alfabètica, tipològica o cronològica.

En relació a les dates extremes que indiquem, cal precisar que el gruix dels procediments correspon al període que va des del final de la campanya militar de Catalunya, amb l'ocupació de tot el territori català

per part de les tropes franquistes el 10 de febrer de 1939, fins a la dècada dels anys 70. Amb anterioritat al mes de febrer de 1939 només hi ha una quantitat relativament petita de procediments que comencen arran de l'entrada de les tropes franquistes al territori català, amb l'ocupació de Lleida, l'abril de 1938. Pel que fa als procediments anteriors, només podem dir que una part, de la qual en desconeixem el volum i les dates extremes, es troba a l'Arxiu General Militar de Segovia, on es conserven els fons de Justícia Militar.¹⁷

D'altra banda, també hi ha procediments judicials fets durant les dècades dels anys 80 i 90 del segle XX. En aquests casos, també es tracta de quantitats molt menors, si ho comparem amb les que trobem durant els anys del primer franquisme i, lògicament, d'un contingut que no té absolutament res a veure amb el què trobem durant la dictadura.¹⁸

Un altre aspecte a comentar és l'ordenació física de la documentació en el dipòsit. Com hem indicat, està ordenada numèricament, sense que la numeració respongui a cap criteri alfabètic (de nom de processats), topogràfic (de lloc on es va fer el consell de guerra), cronològic (de data d'inici o de final d'instrucció del procediment o de celebració del consell de guerra), o tipològic (en funció de les diverses tipologies documentals dels procediments). Només els darrers números corresponen, majoritàriament, a procediments instruits durant els darrers anys del període cronològic que hem esmentat (anys 70, 80 i 90), sense que tampoc s'observi una estricta ordenació cronològica del grup.

Per tant, podem aventurar que, probablement, aquesta numeració es va anar donant a mesura que els procediments, solts o en trameses més o menys voluminoses, anaven arribant a l'Auditoria de guerra des de les diverses capitànies o destacaments on havia tingut lloc la instrucció prèvia, o bé també quan des de l'Auditoria, de la Secretaria del jutjat militar que havia d'aplicar la pena o des d'altres despatxos i dipòsits del propi edifici del Govern militar –o de fora d'aquest–, anaven transferint els procediments conclusos al dipòsit que havia de ser l'arxiu.¹⁹ En tot cas, hem de creure que els procediments arribaven desordenats cronològicament.

Hem de suposar, doncs, que el número correlatiu que tenen els procediments, se'ls hi donava a mesura que arribaven a l'Auditoria o bé a aquest dipòsit. Aquest fet vindria reforçat per l'existència de quatre llibres de registre d'entrada on estan relacionats aquests números de localització amb el nom del processat corresponent.²⁰ Una altra possibilitat, que descartem però, seria que es numeressin un xic més tard, a mesura que els encarregats de fer-ne la descripció els anaven agafant, aleatòriament, de la pila que tenien més a prop, per fer-ne les fitxes corresponents.

En tot cas, el número correlatiu que es donava a cada procediment és el que havia de servir per a la seva identificació, la seva ubicació ordenada al dipòsit i, quan calia, la seva localització per a la consulta, mitjançant el registre d'entrada o la fitxa corresponent.

Les fitxes que acabem d'esmentar són les que, fins al moment d'iniciar el tractament, han servit al Tribunal per a identificar i recuperar la documentació. Les dades que contenen són les mínimes: els cognoms i nom del processat i el número de localització a l'arxiu, en compliment del que estableix el Reglament d'arxius militars de 1898.²¹ En molts de casos també s'hi inclou el número de causa, la data d'arxiu del procediment i la pena imposada i, ja molt més escadusserament, altres dades com la professió, l'edat o el lloc de naixement o de residència. Aquesta diversitat de la informació recollida només pot ser atribuïda al fet que les fitxes es van anar elaborant durant un període llarg de temps, per persones diferents i sense cap pauta o criteri sistemàtic de recollida de les dades.

És important precisar que aquestes fitxes no es feien per a descriure el procediment judicial, sinó que l'objecte de la descripció era el processat. Hi ha tantes fitxes com processats. El resultat d'aquesta descripció mínima del contingut dels procediments, doncs, són les més de 147.000 fitxes en paper que fins a l'inici del tractament eren l'instrument de descripció i de recuperació de la documentació.

Les fitxes estan guardades en dos fitxers diferents –un de fusta de 40 calaixos de doble fila i l'altre metàl·lic de 25 calaixos– dins dels quals estan ordenades alfabèticament.²² Aquests dos fitxers no són coincidents –no repeteixen la informació–, atès que recullen fitxes de processats diferents. Com hem dit, en no haver-se elaborat de forma sistemàtica i pautaada, al costat de fitxes bastant completes n'hi trobem d'altres on només hi ha les dades mínimes o on tan sols hi consta el nom del processat i el número de localització a l'arxiu.

A banda d'aquests dos fitxers alfabètics, hi ha un tercer fitxer que està ordenat pel número de localització a l'arxiu. Va ser elaborat amb criteris informàtics i amb posterioritat als altres dos. És fragmentari –només arriba fins al registre 29.000– i s'hi troben repetits processats que apareixen en els dos fitxers anteriors. Aquest fitxer amplia i complementa la informació dels fitxers alfabètics, atès que en el seu moment es va elaborar d'una manera pautaada i amb voluntat de recollir més dades dels procediments. Tot i això, és molt parcial i no s'hi recull tota la informació relativa als processats i al procediment.

Com a conclusió, doncs, podem dir que, malgrat l'evident utilitat d'aquestes eines, resulten insuficients per a les necessitats del Tribunal i dels usuaris. D'una banda, el fet que les fitxes es trobin repartides en tres tipus de fitxers diferents comporta que la recerca d'un processat sigui més lenta del que és desitjable i, d'altra banda, un cop localitzada la fitxa, la migradesa del seu contingut obliga, indefectiblement, a la consulta directa del procediment, atès que no hi consten les dades mínimes necessàries per a estendre un certificat o per a determinats aspectes de la recerca històrica.

Objectius del tractament

Des d'un primer moment, i ateses les necessitats de constant disponibilitat de la documentació per a la seva consulta per part del Tribunal, dels usuaris afectats o dels historiadors, els objectius del tractament van ser:

- adequar físicament els procediments judicials per garantir-ne la conservació,
- elaborar una base de dades dels processats per descriure la documentació i facilitar-ne l'accés tant del propi Tribunal com dels usuaris degudament acreditats,
- dur a terme la gestió interna del servei de consultes dels procediments.

Respecte a aquests objectius, volem recordar que hem respectat la situació en què ens hem trobat la documentació, formada per diverses tipologies documentals agrupades, i barrejades físicament, en una única sèrie o secció, en aplicació del Reglament de 1898, i amb una descripció –les fitxes– que no respon a les unitats físiques –els procediments– sinó a l'objecte d'aquestes: els processats.

Per tant, en el tractament mantenim escrupolosament l'ordenació física dels procediments pel número de localització a l'arxiu que se'ls hi va donar en el seu moment, que és el que continuem fent servir com a identificador topogràfic i com a element clau i unívoc per a la recuperació de l'expedient.

Així mateix, mantenim com a unitats de descripció els processats –les persones– en lloc del procediment, per diversos motius, el principal dels quals és que podem trobar quatre tipus de relació procediment-processat:

- un únic procediment (amb un únic número de localització) contra una única persona.
- un únic procediment (amb un únic número de localització) contra diverses persones.
- diversos procediments (separats i amb diversos números de localització) contra una única persona.
- diversos procediments (cosits i amb un únic número de localització) contra diverses persones.

El darrer cas que esmentem són les anomenades *causes acumulades*, molt habituals en els primers anys de la postguerra, que corresponen a procediments que es van instruir per separat i que afecten a diverses persones que, en la majoria dels casos, no tenien cap relació entre si. Cadascun d'aquests encausats era acusat d'un delicte i se'l condemnava amb una pena diferents dels delictes i les penes de la resta de pro-

cessats. L'únic vincle en comú que tenien aquests encausats consisteix en el fet que la vista de les seves causes es va fer el mateix dia i en el mateix acte: un únic consell de guerra amb un únic tribunal que jutjava a tots i cadascun dels acusats. El resultat del consell de guerra era un únic document de sentència on, per a cadascun dels processats, s'indicava l'acusació, els resultants, els considerants i el fallo (amb l'absolució o la pena). Atès que la vista havia estat comuna per a tots els acusats i que el document de la sentència afectava a tots els processats en el mateix acte del consell de guerra, la documentació relativa a la instrucció de les diverses causes es recollia i es cosia tota junta en un únic expedient –el procediment judicial militar on apareixen tots junts– al que se li donava un únic número d'arxiu.

L'altre motiu que ens ha fet optar per mantenir com a unitats de descripció els processats, en lloc del procediment, és que en la immensa majoria dels casos, l'objecte de les consultes per part dels usuaris –afectats i historiadors– seran els processats, les persones, i no els procediments judicials. Les recerques consistiran en el nom d'una persona concreta, o en els diversos processats nascuts o habitants en un determinat municipi o comarca, o en els processats d'una determinada professió o càrrec públic, etc.

Per això, perquè en un procediment pot haver-hi més d'un processat (dos, tres, cinc, dotze o fins i tot més de cent), perquè una mateixa persona pot ser processada per diversos procediments i perquè el dia a dia del Tribunal ens demostra que la recerca i recuperació de la documentació es farà pel nom dels encausats, hem cregut convenient que la base de dades s'informi a nivell de processats, tenint ben present que cadascun tindrà tantes entrades a la base de dades com procediments se li hagin obert. És a dir, cada unitat de descripció (o unitat de catalogació) de la base de dades, es correspondrà a la individualització de cadascun dels diversos procediments a què hagi estat sotmès cada processat:

- en els casos de procediments que afecten a una única persona, una unitat documental (procediment) es correspondrà amb una unitat de descripció o unitat de catalogació (registre de la base de dades).
- en els casos de procediments que afecten a més d'un processat, una unitat documental es correspondrà a diverses unitats de descripció o de catalogació (tantes com processats hi hagi en el procediment).

Ateses les característiques de la documentació a tractar, és més pràctic i de més fàcil manipulació elaborar registres complets a partir dels encausats que no pas a partir dels procediments; ja que, d'haver pres els procediments com a unitat de descripció ens hauríem vist obligats a fer constar en un únic registre totes les incidències relatives a cadascun dels diversos processats que hi ha en un mateix procediment, la qual cosa hauria comportat un col·lapse en més d'un camp de la fitxa i sobretot,

moltes dificultats a l'hora d'explotar la informació i poder fer recerques acurades.

Per això, si tenim presents aquests objectius i aquests condicionants, el resultat del tractament serà un catàleg dels processats. I si cal, un cop estigui acabat, a partir d'aquest catàleg de processats es podrà extreure un catàleg dels procediments que conserva el Tribunal Militar.

D'altra banda, el fet que la documentació a tractar estigui formada per una sèrie única que inclou diverses tipologies documentals –sumaríssims, causes ordinàries, diligències prèvies, expedients administratius, informacions, etc.–, no exclou que, un cop el tractament estigui finalitzat, a nivell intel·lectual es puguin plantejar la possibilitat i la conveniència del desglossament d'aquesta sèrie única original i de l'adscripció de les diverses tipologies de procediment en les possibles noves sèries corresponents.

Fases del tractament

Per tal de poder dur a terme els objectius preestablerts, el tractament s'ha estructurat en quatre fases de treball: una fase prèvia d'estudi i preparació del tractament i tres fases de desenvolupament del tractament.²³

La **fase prèvia** es va dur a terme entre finals de 2002 i l'abril de 2003, en paral·lel a les converses preparatòries entre les diverses parts implicades en el tractament. Durant aquesta fase es va fer un primer estudi que va servir per a conèixer i delimitar la documentació que s'havia de tractar i comprovar-ne el seu estat de conservació, de descripció i d'instal·lació, així com tots aquells altres elements que podien condicionar el desenvolupament del tractament.

Un cop delimitada la documentació a tractar i els condicionants que se'n derivaven, es van planificar i programar els diversos procediments i actuacions que s'havien de dur a terme al llarg de les següents fases del tractament. Així, es va fer el disseny de la fitxa de la base de dades que s'havia d'informar, es van elaborar les diverses pautes corresponents als diversos procediments a desenvolupar –arxivament i instal·lació dels procediments, entrada de dades a la base de dades i atenció de les consultes diàries de la documentació–, amb el seu material de suport corresponent –plantilles, formularis i llistats de tipologies i d'abreviatures–, i es va organitzar el sistema de gestió de les consultes i servei de la documentació a la secretaria del Tribunal Militar Territorial Tercer.

La **primera fase** del tractament es va dur a terme entre el mes de maig de 2003 i el gener de 2006 i ja es va desenvolupar a la seu del Tribunal Militar Territorial Tercer. Va consistir en la informació de la base de dades en Access amb l'entrada del contingut de les més de 147.000 fit-

xes elaborades en paper on constaven les dades mínimes de cada processat i la indicació del topogràfic del procediment judicial corresponent.

Durant aquesta fase, els arxivers van alternar aquesta feina específica amb el desenvolupament de les tasques generals de tot el tractament, que consisteixen en la instal·lació física dels procediments al dipòsit i l'atenció de consultes i servei de la documentació a la Secretaria del Tribunal.

La **segona fase** del tractament va començar el mes de febrer de 2006 i encara està en curs en el moment de tancar-se la redacció d'aquest article, el mes de desembre de 2008. La tasca específica d'aquesta fase del tractament consisteix en revisar i ampliar la informació de tots els registres de la base de dades elaborada durant la primera fase. Les noves dades s'extreuen de la consulta directa dels procediments judicials en paper i completen l'instrument electrònic amb tota aquella informació que no consta a les fitxes en paper. La revisió també permet corregir els errors que hi poguésser haver a la base de dades, bé perquè es van cometre errors de picatge en el moment d'introduir les dades, bé perquè es tractés d'errors ja comesos en el moment d'elaborar les fitxes en paper.

D'altra banda, la consulta dels procediments en paper està fent créixer la base de dades amb la creació de nous registres. Una part mínima d'aquests nous assentaments és deguda a l'aparició de processats dels quals, potser per descuit, en el seu moment no se'n va fer fitxa. Amb tot, la major part dels nous registres es deuen al contingut de determinats tipus de procediments (expedients, informacions, diligències prèvies, etc.), en què s'investiga un fet concret –robatori, accident, etc.– i dels quals, en no haver-hi un acusat identificat, no se'n va elaborar fitxa.

Així mateix, en aquesta segona fase es continuen les tasques generals d'adequació i d'instal·lació física de la documentació en el dipòsit i d'atenció de consultes i servei de la documentació a la Secretaria del Tribunal.

Cal indicar, també, que durant el primer semestre de 2008, quan ja s'havien revisat i completat més de 16.000 registres –més del 10 per cent del total– s'ha fet una revisió del disseny de la fitxa i s'hi han afegit alguns camps que es consideraven d'interès i que, en alguns casos, han permès descarregar i fer més àgil el camp d'*Observacions* en passar aquestes informacions a un camp propi. El disseny de fitxa resultant d'aquesta revisió ha quedat definit tal com el presentem en aquest article. Lògicament, la revisió d'aquest disseny, ha comportat també la revisió de les pautes corresponents.

Igualment, cal afegir que durant aquesta segona fase s'han començat a digitalitzar aquells procediments que es consideren més significatius i els que presenten un estat de conservació més precari.

La **tercera fase** del tractament començarà un cop s'hagi acabat de completar la base de dades amb la nova informació obtinguda a partir de la consulta directa dels procediments judicials.

Durant aquesta darrera fase del tractament es durà a terme la revisió de la tota la feina feta, tant pel que fa a la instal·lació i arxivament dels procediments com del contingut de la base de dades. En aquest aspecte, se solucionaran els possibles dubtes que haguessin quedat pendents, es durà a terme una sistematització i normalització de les dades informades que ho requereixin (noms, topònims, professions, etc.) i, finalment, es revisaran i es corregiran els possibles errors de picatge comesos durant tot el procés d'informació de la base de dades.

Els processos del tractament

Com ja s'ha indicat, el tractament dels procediments judicials militars es du a terme a la seu del Tribunal Militar i s'organitza en diversos processos que es desenvolupen en paral·lel durant les diverses fases del mateix: la instal·lació de la documentació, el suport a la Secretaria del Tribunal, la descripció de la documentació i la digitalització.

Cadascun d'aquests processos i de les activitats que hi estan vinculades compta amb el manual de pautes corresponent. Lògicament, tots aquests manuals es van corregint, ampliant i actualitzant a mesura que van sorgint noves necessitats i es van instaurant noves pautes o s'ajusten o amplien les pautes existents.

Instal·lació de la documentació

El procés de la instal·lació física i arxivament dels procediments té vinculades diverses tasques, totes elles pautades, destinades a adequar i instal·lar correctament la documentació al dipòsit.

Així, es fa una inspecció física de l'estat de conservació de la documentació i, quan cal, es netegen els procediments de la pols acumulada que poden tenir. Posteriorment es posen en camises i aquestes s'identifiquen amb el número de causa i el número de localització a l'arxiu (topogràfic) corresponent. Un cop encamisats, els procediments es posen en caps de arxiu de conservació permanent i s'identifiquen i etiqueten les caps de arxiu amb el número corresponent (un número correlatiu de l'1 a l'infinit) i la indicació dels números de localització extrems dels procediments que contenen.

Suport a la Secretaria del Tribunal

Un dels aspectes que en tot moment ha estat ben present en el disseny i l'organització del tractament és que aquest interfereixi el mínim possible en les tasques administratives habituals del dia a dia de la

Secretaria del Tribunal Militar Territorial Tercer i que, d'altra banda, el mateix desenvolupament del tractament pugui servir per a agilitar els processos del propi Tribunal vinculats a la consulta i ús dels procediments judicials militars que s'han de tractar.

Per aquesta raó els arxivers encarregats del tractament també es fan càrrec de l'atenció del servei de la documentació a la Secretaria del Tribunal i, a tal efecte, s'ha organitzat aquest servei amb els processos i les pautes corresponents. Aquest servei consisteix a treure del dipòsit i dur a les oficines aquells procediments que la Secretaria del Tribunal necessita per a consulta –tant del propi Tribunal com d'usuaris afectats o d'historiadors– i retornar els procediments a dipòsit un cop aquests ja han estat utilitzats. En aquest aspecte, cal indicar que quan es dona el cas que s'ha de servir un procediment sobre el qual encara no s'han dut a terme les tasques d'instal·lació i arxivament, s'aprofita per fer-ne una revisió del seu estat de conservació, una neteja –si cal– i es protegeix amb una camisa. D'aquesta manera s'identifiquen correctament els procediments que es treuen del dipòsit i es garanteix que, en el moment de servir-los a consulta es troben en un correcte estat de conservació. Així mateix, també s'ha establert un protocol d'actuació per a la consulta dels pocs procediments que s'ha observat que poden tenir fongs.

D'altra banda, en finalitzar la primera fase del tractament, el resultat de la qual ha estat una primera base de dades amb la informació mínima dels processats, se n'ha facilitat una còpia de treball a la Secretaria del Tribunal, la qual cosa ha permès la substitució de l'ús dels fitxers en paper pel nou fitxer electrònic, que, malgrat ser provisional i incomplet, ja és d'una gran utilitat i permet una recuperació més ràpida i àgil de la informació.

Descripció de la documentació

Dels diversos processos del tractament, el més important i el que comporta una major dedicació per part dels arxivers que hi treballen, és el de la descripció de la documentació.

Com ja hem indicat, ateses les característiques específiques de la documentació, s'ha pres com a unitat de descripció la persona processada, en lloc del procediment.

Per dur a terme la descripció s'ha creat una base de dades, que és la que s'informa i sobre la qual es treballa, amb un manual de pautes específiques per a cada fase del tractament, manual que es va ampliant i modificant a mesura que augmenten o varien les pautes.

En aquest manual de pautes d'entrada de dades s'indica, per a cada camp, el tipus de dades que s'han de recollir, la font dins del procediment on localitzar-les (coberta, sentència, declaracions, etc.) i la sintaxi amb què s'han d'entrar les dades, amb els exemples corresponents per a la diversa casuística que hi pugui haver.

Els camps de la fitxa

La descripció de la documentació es fa en una base de dades *Access*, creada a partir de la fitxa estàndard de primers tractaments de l'ANC, que s'ha adaptat a les necessitats específiques del tractament per tal de poder recollir les dades del processat i les del procediment i, també poder dur a terme el control físic del procediment i, quan s'escagui, de la seva còpia digital.

La fitxa-registre d'entrada de dades sobre la que treballem està formada pels següents camps a informar:

- Codi
- Nom del processat
- Unitat de catalogació
- Codi de reprografia
- No processat
- Nom del pare
- Nom de la mare
- Data de naixement
- Edat
- Lloc de naixement
- Lloc de residència
- Professió
- Procediment que afecta a diversos processats
- Data d'inici del procediment
- Continuïtat
- Data de tancament del procediment
- Cronologia
- Aproximació
- Data de la sentència
- Data d'aprovació de la sentència
- Número de causa
- Conservació
- Volum del procediment
- Tipus de procediment
- Delicte
- Pena imposada
- Observacions
- Unitat d'instal·lació inicial
- Unitat d'instal·lació final
- Unitats d'instal·lació
- Número de localització a l'arxiu
- Arxiver autor de la fitxa
- Arxiver autor de la revisió de la fitxa

La inclusió dels diferents camps a la fitxa ha vingut motivada per raons ben diverses. Alguns són els camps habituals en una fitxa de des-

cripció documental, com els que fan referència als números de les unitats d'instal·lació i a la seva localització, per exemple. D'altres responen a la necessitat d'adequar la descripció que estem realitzant a la normativa tècnica de descripció documental, és a dir, a la norma ISAD (G) i la seva transposició a la realitat catalana, la NODAC (*Unitat de catalogació, Volum del procediment, etc.*). Uns altres camps han estat inclosos a la fitxa per tal de respondre a unes necessitats administratives i de procediment de l'hereu del productor i actual responsable i gestor de la documentació, el Tribunal Militar Territorial Tercer. Aquest seria el cas, principalment, dels camps *Data de la sentència* i *Data d'aprovació de la sentència*, però també del *Delicte* o de la *Pena imposada*. Alguns camps responen a la necessitat de poder disposar de més dades per tal d'identificar correctament aquells processats (unitats de descripció) que tenen els mateixos noms i cognoms. Així, els camps *Data de naixement* o *Edat* poden servir per a evitar confusions i donar més elements que puguin identificar unívocament el processat. Per últim, un darrer grup de camps ha estat inclòs en part també per a evitar confusions quan es dona el cas de diversos processats amb els mateixos noms i cognoms, però sobretot per a poder donar resposta amb major rapidesa i agilitat a les consultes i les necessitats dels historiadors, una tipologia d'usuari que cada cop serà més habitual i que en molts casos farà la seva sol·licitud de consulta de la documentació en funció de paràmetres com són el lloc de naixement o de residència de l'encausat o bé la seva professió, entre d'altres.

La descripció, més detallada, del disseny dels camps és la següent:

Codi

Característiques:

Autonumèric, enter llarg

Comentaris:

Camp automatitzat. Es complimenta automàticament.

Nom del processat

Característiques:

Text, 254 caràcters

Comentaris:

Camp d'informació obligatòria. En cap cas pot quedar buit.

Quan n'hi ha, s'hi fan constar els pseudònims o àlies.

Quan la persona entorn de la qual gira el procediment no és el processat sinó l'afectat, o la víctima dels fets que es descriuen, es fa constar el seu nom en aquest camp amb la indicació corresponent, entre parèntesi.

En els casos que el procediment es fa per a investigar un accident o bé un delicte o altres fets dels quals es desconeix l'autor, s'indica aquest fet.

També fem constar en aquest camp aquells casos en què l'objecte de la investigació no és una persona física o jurídica (un fusell, una mula, etc.).

Unitat de catalogació

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

De moment no s'informa. Aquest camp és el que correspon a la numeració que dins de l'aplicatiu de gestió de l'Arxiu Nacional de Catalunya (GANC) es dona a cadascuna de les unitats de catalogació (unitats de descripció) d'un fons. És un número unívoc, el codi de referència de les unitats de catalogació, que s'assigna segons una numeració correlativa de l'1 a l'infinit interna a cada fons, i que les permet identificar i recuperar. Aquest codi es donarà al final del tractament, si cal.

Codi de reprografia

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

Codi donat des de l'Àrea de Reprografia i Noves Tecnologies de l'ANC. Correspon a l'arxiu digital on es conserva la còpia digital sencera del procediment judicial militar on apareix l'encausat del qual s'està elaborant la fitxa de descripció.

Lògicament, aquest camp es va informant a mesura que es van digitalitzant els procediments.

No processat

Característiques:

Casella de valors "si/no"

Comentaris:

Només s'informa en aquells casos que la fitxa de descripció correspon a una persona que no ha estat processada (quan es tracta d'algú que ha sofert un accident, que ha estat víctima d'un robatori, que demana un certificat relatiu a un processat perquè és la vídua, un familiar, etc.).

També serveix per a quan es fa una fitxa relativa a la investigació d'un fet del qual se'n desconeix l'autor (desaparició de material o d'aliments, etc) i per a quan el processat no és una persona física ni jurídica (un fusell, una mula, etc.).

Gràcies a aquest camp, quan estigui acabada la base de dades es podrà saber la xifra exacta de persones processades per la Justícia Militar.

Nom del pare

Característiques:

Text, 150 caràcters

Comentaris:

Atès que podem trobar-nos amb diversos processats amb els mateixos noms i cognoms, la inclusió d'aquest camp, juntament amb els altres corresponents a la filiació del processat, ha de permetre discernir clarament la identitat de cada encausat i així evitar les possibles confusions.

Nom de la mare

Característiques:

Text, 150 caràcters

Comentaris:

Com en el cas del camp anterior, la inclusió del nom de la mare del processat ha de servir per a evitar les lògiques confusions que es poden derivar de l'existència de dos o més processats amb els mateixos noms i cognoms

Data de naixement

Característiques:

Format per tres subcamps:

Dia de naixement: Número, enter

Mes de naixement: Número, enter

Any de naixement: Número, enter

Comentaris:

Aquest camp està complementat per un altre camp calculat que s'informa automàticament a partir de les dades dels subcamps que hem esmentat. Quan no hi ha informació en els subcamps, aquest camp calculat marca "error".

La pràctica diària ens està indicant la poca utilitat d'aquest camp, atès que és molt reduït el percentatge dels procediments judicials on apareix indicada la data de naixement de l'encausat. És molt més habitual que hi consti només l'edat de l'encausat en el moment d'iniciar-se el procediment judicial. Amb tot, mantenim la presència d'aquest camp per a aquells casos on sí que hi figura la data de naixement.

Edat

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

Edat que el processat declara tenir en el moment de la instrucció del procediment.

Aquest és un camp que no existia en el disseny inicial de la base de dades i que, en la revisió d'aquest disseny, s'hi ha inclòs en resposta al fet que en la majoria dels procediments no hi consta la data de naixement de l'encausat, mentre que sí que hi trobem l'edat.

És també un camp molt útil per a resoldre les possibles confusions derivades de l'existència de processats amb els mateixos noms i cognoms.

Lloc de naixement

Característiques:

Text, 255 caràcters

Comentaris:

La inclusió d'aquest camp està obligada per la tipologia predominant d'usuari final que, amb el temps, acabarà tenint l'arxiu dels procediments judicials militars: l'historiador local que, en la major part del casos, farà la sol·licitud d'informació no pas pels noms dels encausats, si no que voldrà la documentació relativa als processats nascuts en una determinada localitat o comarca. En el nostre tractament contemplem la possibilitat de fer constar la procedència des de diversos nivells: entitat local menor (pedania, agregat, entitat municipal descentralitzada, colònia tèxtil, etc.), municipi, antic municipi, comarca, província o país, dependent del cas.

Lloc de residència

Característiques:

Text, 255 caràcters

Comentaris:

Com en el cas anterior, la inclusió d'aquest camp està obligada per la tipologia predominant d'usuari final, l'historiador local que centrarà les seves sol·licituds en la cerca per topònims (en aquest cas, el lloc de residència). Igualment, contemplem la possibilitat de fer constar els diversos nivells esmentats: entitat local menor, municipi actual i antic, comarca, província o país, dependent del cas.

Professió

Característiques:

Text, 255 caràcters

Comentaris:

A banda del fet que la professió de l'encausat sempre és una dada que pot ajudar a identificar millor la persona afectada, la inclusió d'aquest camp ha vingut determinada, també, per la necessitat de poder oferir una resposta ràpida a aquells usuaris historiadors que estaran interessats en la consulta dels procediments judicials militars que afec-

tin a un determinat col·lectiu professional (militars, funcionaris, mestres, etc). En la fase final del tractament, caldrà sistematitzar i normalitzar el contingut del camp per crear un vocabulari controlat.

Procediment que afecta a diversos processats

Característiques:

Casella de valors "si/no"

Comentaris:

Només s'informa en aquells casos que la fitxa de descripció correspon a una persona que va ser processada conjuntament amb d'altres encausats. Bé perquè es tractava d'una única causa que afectava els diversos processats i la instrucció es va fer conjunta, bé perquè es tractava de causes diverses i cada encausat va tenir la pròpia instrucció, però l'acte del consell de guerra (la vista oral) va ser comú per a les diverses causes i, en conseqüència, les diverses causes es van relligar juntes i conclouen amb una la sentència única i comuna on apareixen tots els processats.

Data d'inici del procediment

Característiques:

Format por tres subcamp:

Dia d'inici: Número, enter

Mes d'inici: Número, enter

Any d'inici: Número, enter

Comentaris:

Considerem com a tal la data d'incoació del procediment, és a dir, quan comencen els tràmits de la instrucció del mateix. En el seu defecte, considerem com a data d'inici la data de nomenament del jutge instructor.

Continuïtat

Característiques:

Text, 1 caràcter

Comentaris:

Por defecte, sempre hi apareix un guió [-] amb el qual indiquem que el procediment és complet i que les dates dels documents que el conformen presenten una certa continuïtat cronològica. Només en els relativament pocs casos en què les dates dels documents presenten una discontinuïtat cronològica evident o quan s'observa que al procediment hi falten documents (per pèrdues, estar traspaperats, etc.), substituïm el guió [/].

Data de tancament del procediment*Característiques:*

Format por tres subcampus:

 Dia de tancament: Número, enter

 Mes de tancament: Número, enter

 Any de tancament: Número, enter

Comentaris:

Considerem com a tal la data que consta a la diligència, dictamen o decret d'arxiu del procediment. Aquesta diligència és un full de format de mig foli, apaïsat, que es troba solt al començament, després de la coberta, o bé cap al final del procediment. En els pocs casos en què s'ha traspaperat el full de la diligència, o quan es tracta d'un procediment inacabat, fem constar la data del darrer tràmit que apareix en el procediment.

En cap cas considerem com a data de tancament del procediment les dates de documents posteriors al decret d'arxiu del procediment, com poden ser diligències de trasllats penitenciaris, certificats de compliment de pena o de defunció, notificacions de consulta, etc. Totes aquestes dates posteriors a la d'arxiu que considerem que poden ser d'interès per als usuaris, les fem constar al camp d'*Observacions*.

Cronologia*Característiques:*

Text, 254 caràcters

Comentaris:

Es tracta d'un camp automatitzat. Es complimenta automàticament a partir del contingut de los camps "Data d'inici del procediment", "Continuïtat" i "Data de tancament del procediment"

Aproximació*Característiques:*

Text, 1 caràcter

Comentaris:

Només s'informa quan al procediment no hi ha els documents corresponents a l'inici o al tancament del mateix i en informar aquests camps les dates han estat aproximades per l'arxiver. És a dir, quan la data d'inici del procediment no correspon a la d'incoació del mateix o bé quan la data de tancament no correspon a l'arxivament del procediment.

Data de la sentència*Característiques:*

Format por tres subcampus:

 Dia de la sentència: Número, enter

Mes de la sentència: Número, enter

Any de la sentència: Número, enter

Comentaris:

La inclusió d'aquest camp, on normalment hi trobarem una informació diferent a la que apareixerà al camp de *Data de tancament del procediment*, ha estat condicionada per la necessitat del Tribunal de conèixer aquesta informació, pel seu interès i pel seu valor jurídic.

En el cas de procediments menors (expedients, diligències prèvies, etc.), on no hi ha sentència, fem constar la data de l'acord de l'auditor amb el qual es resol el procediment i, lògicament, es fa constar aquest fet al camp d'*Observacions*.

Data d'aprovació de la sentència

Característiques:

Format por tres subcamp:

Dia d'aprovació de la sentència: Número, enter

Mes d'aprovació de la sentència: Número, enter

Any d'aprovació de la sentència: Número, enter

Comentaris:

Com en el cas anterior, aquest camp ha estat inclòs por la necessitat del Tribunal de conèixer aquesta data, pel seu interès i, sobretot, per la seva validesa jurídica.

En el cas de procediments menors (expedients, diligències prèvies, etc.), on no hi ha sentència i el procediment es resol amb l'acord de l'auditor, deixem aquest camp en blanc.

Número de causa

Característiques:

Text, 25 caràcters

Comentaris:

A la coberta d'alguns procediments hi podem trobar més d'un número de causa, corresponents a les possibles diverses fases de la instrucció del mateix i als llocs on es van realitzar. En aquests casos, només considerem el número que se li va donar en arribar a l'Auditoria de Guerra o a la Capitania General, depenent del cas.

Un cas ben diferent és el de les diligències prèvies i altres procediments de rang inferior, que poden no tenir un número assignat.

Conservació

Característiques:

Text, 12 caràcters

Comentaris:

Aquest camp només s'informa quan es detecta la presència de fongs o microorganismes en el paper o quan el mal estat de conservació del

suport del procediment pot provocar problemes de lectura del seu contingut.

D'acord amb les pautes del Laboratori de Restauració de l'ANC, i mitjançant l'ús d'unes abreviatures establertes, es fa constar la manca de suport amb pèrdua de text, les taques per humitat o fongs, la tinta esvaïda que no permet la lectura o quan l'estat de conservació es deplorable. Tot això independentment del grau d'afectació que es pugui donar en cada cas.

En cap cas es considera la brutícia o la pols com a incidència de l'estat de conservació. Mentre el suport i la tinta estiguin bé es considera que el procediment es troba en bon estat de conservació.

Volum del procediment

Característiques:

Text, 50 caràcters

Comentaris:

Aquest camp s'informa a partir d'un desplegable creat prèviament on només hi ha quatre possibilitats d'informació: "menys de 100 fulls", "100-250 fulls", "250-500 fulls" i "més de 500 fulls". Es tracta d'oferir a l'usuari una informació aproximada del volum físic del procediment en paper que pugui ser-li útil, bo i evitant la pèrdua de temps que comporta haver de comptar, un per un, tots els fulls del procediment.

Lògicament, en els casos de procediments que afecten a diversos encausats, en aquest camp s'indica el volum de tot el procediment, i no només d'aquella part que afecta al processat del qual se n'està fent la fitxa.

Tipus de procediment

Característiques:

Text, 255 caràcters

Comentaris:

Per tal de facilitar la informació d'aquest camp, hem creat un desplegable amb les tipologies de procediments més habituals (sumaríssim, sumaríssim d'urgència, sumaríssim ordinari, expedient, procediment previ, informació, diligències prèvies, etc.). Els casos que no apareixen en el desplegable, s'informen manualment.

Delicte

Característiques:

Text, 150 caràcters

Comentaris:

Per tal de facilitar la informació d'aquest camp, hem creat un desplegable amb els tipus de delictes més habituals (rebel·lió militar, adhesió

a la rebel·lió militar, auxili a la rebel·lió militar, etc.). Els casos que no apareixen en el desplegable, s'informen manualment.

Cal indicar que sempre es fa constar el delicte que apareix a la sentència i pel qual es condemna el processat. D'altra banda, quan no hi ha sentència o la hi ha però és absolutòria, es fa constar el delicte de què havia estat acusat i que normalment es troba a la coberta del procediment.

En el cas dels expedients d'investigació d'accidents o de lesions fortuïtes, es considera que no hi ha hagut delicte i es deixa el camp en blanc.

Pena imposada

Característiques:

Text, 255 caràcters

Comentaris:

Per tal de facilitar la informació d'aquest camp, hem creat un desplegable amb els tipus de penes imposades més habituals (absolt, llibertat, mort, presó menor, presó major, reclusió perpètua, sense declaració de responsabilitats, sobreseïment, etc.). Els casos que no apareixen en el desplegable, s'informen manualment. En els casos de presó menor i de presó major també s'informa manualment la quantificació temporal d'aquesta presó (tres mesos, sis mesos, tres anys, dotze anys, vint anys, etc.).

En aquest camp informem la pena tal com apareix en el document de la sentència. Quan, posteriorment, aquesta pena ha estat indultada o commutada per una pena menor, fem constar aquest fet al camp d'*Observacions*, sense modificar la informació relativa a la pena inicial.

Observacions

Característiques:

Memo

Comentaris:

En aquest camp hi recollim totes aquelles dades que no tenen un camp específic a la fitxa, perquè la seva freqüència d'aparició no ho requereix. La major part corresponen a l'abast i contingut dels procediments, com per exemple la filiació política i sindical del processat, càrrecs públics que ha ocupat i pels quals se'l processa, posterior concessió d'indults o de reducció de condemna, documentació relativa al compliment de la pena o a l'execució, lloc d'enterrament del processat, existència de documents curiosos –cartes personals, fotografies, plànols, targetes d'identificació, carnets de partits o de sindicats, diaris o publicacions periòdiques, etc.–, etc. També s'hi fan constar precisions esporàdiques sobre informació recollida en altres camps de la fitxa, com les dates o els nom; i incidències que considerem d'interès rellevant sobre

el tractament o sobre les característiques físiques del document, com pot ser l'existència de fongs. Tota aquesta informació s'entra organitzada segons una certa sistematització i sintaxi, en funció de la seva naturalesa.

La diversitat de les possibles incidències i puntualitzacions que en alguns casos es poden trobar, fa que, de forma puntual, aquest camp sigui un dels que poden contenir més volum d'informació.

Unitat d'instal·lació inicial

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

En aquest camp s'hi indica el número de capsa d'arxiu de conservació permanent on es troba el procediment relatiu al processat.

Unitat d'instal·lació final

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

Camp previst per a aquells pocs casos en què el gran volum d'un procediment obliga a la seva instal·lació física en més de una capsa d'arxiu. En la majoria dels casos aquest camp queda en blanc.

Unitats d'instal·lació

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

Indica la quantitat d'unitats d'instal·lació que ocupa el procediment en paper on trobem el processat del qual estem fent la fitxa. En la majoria dels casos només es tracta d'una única unitat d'instal·lació.

Aquest camp està automatitzat i es complimenta automàticament a partir de la informació que contenen els camps *Unitat d'instal·lació inicial* i *Unitat d'instal·lació final*.

Número de localització a l'arxiu

Característiques:

Número, enter llarg

Comentaris:

Número d'identificació del procediment judicial en paper que permet la seva recuperació per a la consulta. En el dipòsit, els procediments judicials estan ordenats físicament segons aquest número.

Arxiver autor de la fitxa

Característiques:

Text, 4 caràcters

Comentaris:

Es tracta d'un camp automatitzat que es va complimentar durant la primera fase del tractament, quan es van entrar a la base de dades la informació que hi havia a les fitxes en paper. En el moment de començar cada sessió de treball, l'arxiver havia d'identificar-se amb les seves inicials i la base de dades, automàticament, informava aquest camp amb les inicials de l'arxiver en cadascun dels registres que aquest complimentava durant la sessió de treball.

Arxiver autor de la revisió de la fitxa

Característiques:

Text, 4 caràcters

Comentaris:

Es tracta d'un camp automatitzat. En el moment de començar cada sessió de treball, l'arxiver ha d'identificar-se amb les seves inicials i la base de dades, automàticament, informa aquest camp amb aquestes inicials en cadascun dels registres que l'arxiver modificarà o informarà de nou durant la sessió de treball.

Digitalització

El darrer dels processos que s'han de dur a terme durant el tractament és el de la digitalització dels procediments. Lògicament, els alts costos que se'n deriven obliga a que la tasca es plantegi a molt llarg termini, a partir de campanyes anuals que s'hauran de perllongar més enllà de la durada dels treballs d'instal·lació i descripció dels documents.

Així, anualment se selecciona una quantitat determinada de procediments (en funció del seu estat de conservació o de la rellevància dels encausats), que varia depenent de les imatges que s'hagi pressupostat reproduir i del gruix dels propis procediments triats.

Les tasques tècniques de la digitalització les du a terme una empresa externa, que treballa a les dependències del Tribunal d'acord amb unes pautes específiques que recullen les possibles incidències i els protocols per a solucionar-les.

Així mateix, a mesura que es va digitalitzant, els arxivers que duen a terme el tractament revisen i controlen la qualitat de les digitalitzacions fetes i de les tasques de restauració i cosit dels procediments originals derivades de la seva manipulació per a la reproducció.

Posteriorment, els arxivers informen als registres corresponents de la base de dades que el procediment en qüestió ha estat digitalitzat i s'hi indica el codi de reprografia. D'aquesta manera, en el moment que un usuari sol·licita consultar el sumari d'un processat ja se li podrà servir la còpia digital i així s'evitarà haver de manipular el document en paper, amb la qual cosa també es frenarà la seva possible degradació física.

Feina realitzada

Com hem comentat, els objectius inicials bàsics del tractament eren els de elaborar una base de dades dels processats i d'instal·lar correctament la documentació en camises i capsos d'arxiu de conservació permanent, a més de la de col·laborar amb la secretaria del Tribunal en el servei de la documentació a la consulta.

Tot i que, quan tanquem la redacció d'aquest article, el tractament encara està en procés, ja està donant els seus primers fruits. Així, des de la finalització de la primera fase es disposa d'una primera descripció a nivell de processats, en una base de dades única i regularitzada a partir de la qual es pot fer la recerca i recuperació de la documentació d'una manera més ràpida. Aquest primer instrument de descripció, malgrat ser provisional i incomplet, ha permès agilitar la gestió de les consultes de la documentació per part del Tribunal i dels usuaris i investigadors, i s'han pogut deixar d'utilitzar els fitxers en paper, de consulta més lenta i farragosa.

D'altra banda, a partir de l'inici de la segona fase del tractament s'està ampliant el contingut de la base de dades amb tota aquella informació que no apareixia a les fitxes en paper. En aquest aspecte, ja hem comentat que només hi havia fitxes en paper dels procediments on hi havia un encausat o una tercera persona afectada. Per aquest motiu, en fer la revisió individual dels procediments en paper per tal de completar les dades que faltaven a les fitxes, estan apareixent procediments, com els relatius a la desaparició de queviures en transports militars, que, en no haver-hi cap encausat ni cap persona afectada, no havien estat registrats en les fitxes en paper. Aquests nous procediments localitzats i descrits fan créixer sensiblement el nombre de registres de la base de dades.

La utilització de la base de dades com a instrument per a la identificació i recerca de la documentació que se sol·licita i la col·laboració dels arxivers que duen a terme el tractament en la gestió i atenció de les consultes de documentació per part de la Secretaria del Tribunal, ha permès reduir sensiblement el temps d'espera entre que un usuari extern (afectat o historiador) fa una sol·licitud de consulta d'un o diversos procediments i el moment en què des de la Secretaria del Tribunal se li notifica

que pot consultar la documentació. La reducció del temps de resposta ha comportat que al cap de l'any es puguin atendre més consultes d'usuaris i, per tant, es pugui servir més documentació.

Així mateix, des de l'inici del tractament s'ha fet una important tasca de neteja i condicionament dels procediments en el dipòsit i, també, s'han iniciat les tasques de digitalització, tot i que en un primer moment s'havia previst que aquestes tinguessin lloc durant la tercera fase del tractament, quan ja s'haguessin acabat els treballs d'instal·lació i de descripció de la documentació. Amb tot, d'acord amb les administracions i departaments que participen en el tractament, s'han avançat les tasques de digitalització i durant els anys 2007 i 2008 ja s'han fet dues primeres campanyes que han permès reproduir alguns del procediments que, per raons de seguretat i de conservació, s'ha considerat que eren més urgents.

Per tal de poder copsar el que acabem d'exposar, voldríem donar algunes dades relatives a la feina feta fins ara. Així, a data de 31 d'octubre de 2008, els resultats, des de l'inici del tractament, el maig de 2003, són:

Primera fase del tractament (tancada):

- 147.176 registres de processats entrats en base de dades (el 100 % del total)

Segona fase del tractament (en curs):

- 16.683 registres de la base de dades revisats i ampliat (el 11,1 % del total)
- 3.112 registres nous introduïts a la base de dades

Altra feina realitzada fins al 31 d'octubre de 2008:

- 65.600 procediments encamisats (el 58,9 % del total)
- 58.940 procediments encapsats i instal·lats correctament (el 52,9 % del total)
- 1.833 procediments servits per a consulta dels afectats
- 6.678 procediments servits per a consulta d'historiadors
- 2 procediments restaurats per l'Àrea de Restauració de l'ANC, com a pas previ a la seva consulta per historiadors.
- 40 procediments preparats per a digitalitzar
- 30.000 imatges digitals realitzades i revisades corresponents a 1.753 processats
- 25 procediments que estaven traspaperats al dipòsit i que s'han identificat i situat al seu topogràfic correcte
- 181 documents o grups de documents que estaven fora del seu procediment i que s'han identificat i reintegrat al procediment corresponent
- 89 documents que estaven cosits erròniament en un procediment que no corresponia i que s'han identificat i s'han fet les referències creuades corresponents

Com a colofó a les dades exposades, podem dir que a data de 31 d'octubre de 2008 s'ha cobert el 13,1 per cent de la feina prevista per a la segona fase del tractament i que ens trobaríem per sobre del 56 per cent de la feina prevista per al conjunt del tractament.

Per a finalitzar, i a tall de valoració, volem remarcar la importància d'aquest tractament, atès que, d'una banda serveix per a agilitar els tràmits d'obtenció dels certificats sol·licitats per a les indemnitzacions degudes als represaliats pel franquisme i, d'altra, posa les bases per a facilitar la consulta d'una documentació de gran valor informatiu que cada cop desperta més interès als historiadors, motiu pel qual podem dir que el tractament s'inscriu plenament dins dels treballs de recuperació de la memòria històrica recent.

Així mateix, cal insistir una vegada més en la bona col·laboració entre els diversos departaments i les diverses administracions implicades en el tractament, fet que ha permès endegar una feina que, per diverses raons –tècniques, materials, econòmiques i de personal– hauria estat molt difícil de dur a terme dins de terminis raonables i amb les suficients garanties de qualitat, eficàcia i eficiència per part d'un sol departament o una sola administració de les que hi participen.

Igualment, volem destacar que la bona entesa i col·laboració oberta que hi ha amb el president, la secretària i la resta de personal del Tribunal Militar Territorial Tercer, permeten que el tractament avanci a bon ritme i que en tot moment la documentació pugui ser consultada per aquelles persones que hi tinguin un interès legítim, tant si són afectats, com si en són familiars o historiadors.

Notes

1. Entre els diversos historiadors que han publicat importants estudis els darrers anys de la dècada dels 90 i que expressen clarament la importància historiogràfica d'aquesta documentació, podem esmentar Conxita Mir, que l'any 1997 publicava un estudi sobre la repressió a la província de Lleida on, entre d'altres fonts, utilitzava les sentències dels consells de guerra, però a través dels testimonis d'aquestes que havia trobat als expedients de responsabilitats polítiques. En aquest treball diu: "la vessant de la justícia repressiva de postguerra més important [els sumaríssims] continua essent verge per als investigadors, donada la inaccessibilitat que encara avui presenten els arxius militars [...] els arxius de les auditories de guerra on es conserva, o s'hauria de conservar, la documentació de les actuacions dels tribunals militars i el desenvolupament dels consells de guerra continuen, com ja hem assenyalat, tancats als historiadors. Així, doncs, només podem aproximar-nos a l'estudi d'aquest instrument clau en la política repressiva de l'Estat franquista a través de fonts indirectes [...] aquesta via, però, és limitada car no permet conèixer els procediments judicials ni els criteris dels tribunals militars" (MIR, 1997, p. 50-52). Pocs anys després, el 2000, quan els sumaríssims ja eren accessibles, la mateixa autora parlava de "las múltiples posibilidades de análisis histórico que ofrecen estos sumarios, hasta hace bien poco vetados a los estudiosos" i, en nota, afegia "apenas existen trabajos desarrollados en este sentido, dado que hasta hace poco los archivos militares eran de difícil acceso, mientras que la información que los sumarios contienen es muy difícil de ser suplida por

la que proporcionan otro tipo de fuentes" (MIR, 2000, p. 16). Amb tot, un dels exemples més emblemàtics de les dificultats inicials i de les posteriors facilitats d'accés a la consulta dels sumaríssims és el del sumari de Lluís Companys, que no es va poder consultar fins l'any 1997 i del que l'any 1999 se'n va publicar una edició facsímil.

2. Sobre aquest tema, vegeu l'*Informe sobre archivos* elaborat l'any 2006 en relació a la Ley de Memoria Histórica, al punt 2.3.5.1 del qual diu: "aunque la situación varía mucho en los diferentes tribunales, la documentación dista de estar bien controlada, bien sea porque sus ficheros son incompletos o contienen información errónea, o bien, simplemente, porque no existen". L'any 2007 Mar González (2007, p. 533), en parlar de la situació dels arxius judicials militars, deia: "En estos momentos, los procedimientos y causas abiertos a partir de 1987 están convenientemente tratados por los juzgados y tribunales, pero la documentación anterior, de "carácter histórico" sigue almacenada con escaso control". Uns anys abans, Antonio González (2002, p. 84) parlava de "la precaria situación de los archivos de la Justicia Militar, en situación jurídica confusa, ya que parte de estos fondos está en archivos militares dependiente de los tribunales y parte, la más voluminosa, fuera de estos archivos aunque en instalaciones militares también". A mitjans dels anys 90, la situació general dels arxius militars, que ens descriu Fernando García-Mercadal (1995, 371-372), encara era molt pitjor: "los archivos militares se encuentran, con honrosas excepciones, en un lamentable estado de conservación. La mayor parte de ellos son habitaciones de reducido tamaño, mal ventiladas y con luz deficiente, que no reúnen las mínimas condiciones necesarias para una decorosa conservación del patrimonio documental, en donde de almacenan, o más propiamente se hacinan, conforme a los más variopintos criterios de catalogación, miles de legajos y documentos, entre los cuales se encuentran muchos relacionados directamente con la justicia militar, de indudable interés histórico y sociojurídico y que, evidentemente, corren serio peligro de sufrir un irreversible deterioro de no adoptarse pronto las medidas correctoras pertinentes. Estos archivos permanecen normalmente cerrados, sin personal cualificado que se encargue de su gestión o, a lo sumo, con algún soldado de reemplazo como responsable circunstancial de los mismos, por lo general estudiantes o licenciados en Derecho o en Filosofía y Letras, cuya buena disposición no basta para suplir la falta de personal facultativo, documentalistas o archiveros. La consulta o rearchivo de los procedimientos implica, casi siempre, que cada vez que haya que atender estos trámites tengan que abrirse de propio los archivos, con insuficiente control de la persona que lleva a cabo esta tarea, circunstancia que, unida a su insalvable impericia, ha provocado un enorme desorden en los fondos que custodian –los legajos y documentos aparecen frecuentemente fuera del sitio que debían ocupar– cuando no su ocasional pérdida y sustracción". Per últim, sobre aquest tema vegeu també l'estat de la qüestió de la problemàtica i la situació general dels arxius judicials militars que fan Susana Rodríguez i Rogelio Pacheco (2005, p. 87-90).
3. En la presentació al llibre de Joan Corbalán *Justicia, no venganza*, l'historiador Joan Villarroja diu "En els darrers anys molts arxius han permès la consulta dels seus fons i això ha facilitat als investigadors l'estudi i aprofundiment d'allò que fou la repressió franquista. Entre els arxius oberts als estudiosos, cal destacar els arxius militars, on es conserva la documentació dels milers de consells de guerra que se celebraren durant els anys del franquisme. Aquest és el cas del Tribunal Militar Tercer de Barcelona, on es conserven els sumarís de Catalunya" (CORBALÁN, 2008, p. 19). Pel que fa a les primeres consultes autoritzades a historiadors, Manel Risques (2001, p. 139) explica "el 26 de febrero de 1997 el Presidente del Tribunal Militar Territorial Tercero, de Barcelona, autorizaba la consulta de las causas seguidas a Antonio Escobar Huertas, Modesto de Lara Molina y José Aranguren Roldán en base a la petición que le había formulado el 27 de enero. Estos acuerdos (9/97, 10/97 y 11/97) sentaban precedente y fijaban el criterio jurisprudencial de que los derechos de privacidad e intimidad de las personas cedían ante los de publicidad transcurridos 50 años de su emisión".

4. La *Ponència sobre patrimoni històric i artístic militar relacionat amb Catalunya* depèn de la Comissió Mixta de Seguiment del *Conveni marc entre la Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Defensa per realitzar activitats culturals, formatives i socials adreçades al personal destinat en unitats, centres i organismes militars ubicats en el territori de la Comunitat Autònoma de Catalunya*, signat el 26 de gener de 2000.
5. Volem agrair i remarcar la bona predisposició i les facilitats que en tot moment hem rebut per part del Tribunal Militar Territorial Tercer, especialment del general Miguel Ángel Bazaco, president del Tribunal en el moment d'iniciar-se el tractament i fins maig de 2005; del coronel Pedro Miguel Serrano, president del Tribunal entre juny de 2005 i gener de 2008, del coronel Santiago Casajús, actual president del Tribunal; de la capitana Ana M^a Sánchez, secretaria del Tribunal; i de Regina Sánchez i Pilar Llorente, administratives del Tribunal.
6. En el moment de tancar aquest article –desembre de 2008–, el tractament dels procediments judicials militars s'està duent a terme gràcies a la col·laboració del Tribunal Militar Territorial Tercer, el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya –a través de l'Arxiu Nacional de Catalunya–, el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya –a través de la Subdirecció General de Relacions Intergovernamentals de la Direcció General de Relacions Institucionals– i la Fundació Universitat Autònoma de Barcelona –a través de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (ESAGED)–, aquesta darrera incorporada al tractament durant l'estiu de 2007 i que és qui proporciona una part dels arxivers que desenvolupen les tasques del tractament. El Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació proporciona els recursos humans –dos arxivers directament i tres més per conveni amb l'ESAGED– i materials –equipament informàtic i capses de conservació permanent– mentre que el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, a través de l'ANC, coordina el tractament i hi aporta la direcció tècnica i, també, recursos tècnics –pautes, formularis, etc.– i materials –carpetes, camises de paper i altre material de conservació i material fungible.
7. Enric Terradellas va treballar des de maig de 2003 fins a desembre de 2005, Jimena Martínez i Antonio Peña entre els mesos de maig i setembre de 2003, Imma Solé entre novembre de 2004 i gener de 2006, David Garcia de febrer de 2005 a agost de 2006, Laura Casas de gener a març de 2006, Jordina Sabaté de febrer a novembre de 2006 i Màrius de Juan entre abril i novembre de 2006. Tots ells van ser contractats pels successius Departament de Governació i Relacions Institucionals, Departament de Relacions Institucionals i Participació i, darrerament, Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. En el moment de tancar-se la redacció de l'article, hi estan treballant els arxivers M. Glòria Bofill, Àlex Montes, Joan Palomas, Joan Reglà i Jesús Sánchez. M. Glòria Bofill i Joan Palomas hi treballen des de novembre de 2004, contractats pel Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació i els seus antecessors; mentre que Àlex Montes, Joan Reglà i Jesús Sánchez, que provenen de l'ESAGED, hi treballen des de setembre de 2007.
8. Ban de 28 de juliol de 1936, dictat pel general Cabanellas, president de la Junta de Defensa Nacional, i publicat al *Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional de España*, núm. 3, Burgos, 30 de juliol de 1936.
9. Sobre aquest aspecte, vegeu els treballs d'Ernesto Pedraz (1990, p. 364-366), Conxita Mir (1997, p. 63-64) i Joan Corbalán (2008, p. 27-31).
10. Sobre les modificacions introduïdes per la legislació republicana, vegeu l'article d'Ernesto Pedraz (1990, p. 331-337).
11. JIMÉNEZ VILLAREJO, 2007, p. 17.
12. SOLÉ SABATÉ; VILLARROYA, 1987, p. 35-36.

13. PEDRAZ, 1990, p. 340.
14. Cal recordar que en aquest moment no hi havia tribunals militars fixes. No es van crear fins el 1987.
15. Volem agrair al tinent coronel Marcelo Ortega les dades que ens ha facilitat sobre la història i funcionament de la justícia militar. També hem extret informació del treball de Joan Corbalán (2008, p. 53-67) i dels articles de Rafael Gil, Maribel Brenes i Josefina Gómez (2000), Carlos Jiménez Villarejo (2007, p. 16-21) i de Glòria Bofill i Joan Palomas (2007) en el darrer dels quals, a través del cas concret del sumaríssim contra Agustí Duran i Sanpere, s'exposa el desenvolupament i el contingut d'un procediment judicial militar.
16. L'article 4^t del *Reglamento provisional para el Régimen y Servicio de los Archivos Militares*, d'1 de setembre de 1898 diu: "la documentación de ordenará para su conservación, clasificándola y distribuyéndola en las cuatro secciones siguientes: 1^a Personal. 2^a Asuntos. 3^a Material. 4^a Causas". L'article 13 afegeix: "la 4^a sección (causas) no tiene divisiones, y comprende los procedimientos, sumarias y expedientes administrativos, informativos y gubernativos en folio, los cuales llevarán una numeración correlativa".
17. És probable que a l'Arxiu General Militar de Segovia hi hagi una part dels procediments judicials corresponents als consells de guerra celebrats a Catalunya amb anterioritat a 1919. De moment, no tenim constància d'on poden trobar-se els procediments judicials militars posteriors a 1919 i anteriors a 1939.
18. En aquest cas es tracta de procediments (causes, informacions, diligències prèvies, etc.) on es jutgen o s'investiguen deserccions, robatoris, faltes d'incorporació a files, accidents o altres delictes o incidents similars.
19. Aquesta diversitat de procedències ens porta a recordar, i remarcar, que la instrucció del procediment i l'acte del consell de guerra no necessàriament s'havien de fer a Barcelona, sinó que es podien fer a qualsevol lloc de la regió militar. Aquest fet queda reflectit en els propis procediments, a la coberta de molts dels quals hi podem trobar dos números de sumari diferents: un que correspon al lloc de fora de Barcelona (Berga, Reus, Tortosa, etc.) on havia tingut lloc la instrucció i on s'havia reunit el tribunal en consell de guerra i un altre que correspon a l'Auditoria de Guerra, que rebia el procediment per a la tramitació de la sentència, l'execució de la mateixa i el posterior arxivament del procediment ja conclòs.
20. Malauradament, als llibres no hi ha cap indicació de quin era l'organisme al que pertanyia (l'Auditoria de Guerra, l'arxiu de l'Auditoria, o un arxiu de Capitanía). A això hi hem d'afegir que dels cinc llibres que hi havia, s'ha perdut el primer, on potser hi havia la indicació de quin era aquest organisme o arxiu receptor dels procediments.
21. A l'article 18 diu: "las [claves] de las secciones de asuntos, material y causas estarán formadas por papeletas que se hayan sacado de los respectivos expedientes, según se determina en los artículos 9 [en referència a afers i material] u 15 [en referència a causes]". Així, l'article 15 diu: "De todo individuo comprendido en sumaria, causa o expediente, se sacará un tanto [papeletas identificativas on constaran el nom i el número d'ordre del procediment]".
22. El Reglamento de 1898, a l'article 19 diu: "las papeletas que han de formar las claves [els fitxers] serán de cartulina o papel fuerte, del tamaño de media cuartella, y se guardarán en cajas de madera, divididas en tantos espacios como letras constituyen el alfabeto. Dichas papeletas se colocarán en los espacios correspondientes por riguroso orden alfabético; y dentro de cada voz se guardará el orden cronológico".
23. Sobre les característiques de les diverses fases del tractament, vegeu el nostre article (TORRAS, 2007), que resumim en aquest apartat.

Tribunal Militar Territorial Tercer

Sumaríssims

unitat catalogació

Codi: 30131

NOM DEL PROCESSAT

COMPANYS I JOVER, Lluís

codi reprografia 400028

 no processat

Dades del processat

nom del pare Josep

nom de la mare Lluïsa

professió advocat

data de naixement 21 6 1882

21/06/1882

edat 58

lloc de naixement Tornabous; Tarròs, el (Urgell; Lleida prov.)

lloc de residència

Barcelona (Barcelonès; Barcelona prov.)

Dades del procediment

 procediment que afecta a diversos processats

Data inicial 3 10 1940

C -

A

núm. de causa 023468

conservació

Data final 15 10 1940

15 10 1940

023468

conservació

03.10.1940 - 15.10.1940

Data de la sentència 14 10 1940

14 10 1940

volum del procediment 100-250 fulls

100-250 fulls

Data d'aprovació de la sentència 14 10 1940

Observacions

Adhesió a la rebel·lió militar

volum del procediment 100-250 fulls

Valors del camp VOLUM DEL PROCEDIMENT:
menys de 100 fulls = menys d'1 cm gruix
100-250 fulls = 1-4 cm gruix
250-500 fulls = 4-8 cm gruix
més de 500 fulls = més de 8 cm gruix

tipus de procediment

Observacions

Filiació política: ERC/
Afusellat al fossat de Santa Eulàlia del castell de Montjuïc el 15.10.1940/
Enterrat al cementiri del Sud-oest de Barcelona el 15.10.1940/
Inclou una peça separada del procediment amb originals i còpies de la crònica diària del president
Companyes, retalls de diaris i un cartell amb els moviments de les tropes el 19 de juliol de 1936/

Sumaríssim

pena imposada

Mort

núm. localització a l'arxiu

U.I. inicial

8.701

U.I. final

total u.i.:

Autor fixa: ETP

Autor revisió: MTS

Bibliografia

- BOFILL, M. Glòria; PALOMAS, Joan. "El sumaríssim d'urgència 4.474 contra Agustí Duran i Sanpere". *ANC. Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya*, núm. 17 (juliol 2007), p. 2-5. [disponible també en línia <<http://cultura.gencat.net/anc/butlleti/hemeroteca/docs/ANC17.pdf>>].
- CALDERÓN MADRIGAL, Salvador. "Estatus jurídico de los archivos judiciales militares". *Boletín de la Confederación de Asociaciones de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas*, LV, núm. 4 (octubre-desembre 2005), p. 9-12.
- Consell de guerra i condemna a mort de Lluís Companys. President de la Generalitat de Catalunya. (octubre de 1940) Edició facsímil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1999.
- CORBALÁN GIL, Joan. "Investigant la repressió franquista: els sumaríssims". *Plecs d'història local*, núm. 126 (juliol-agost 2007), p. 5-7.
- CORBALÁN GIL, Joan. *Justícia, no venjança. Els executats pel franquisme a Barcelona (1939-1952)*. Valls: Cossetània Edicions, 2008. El Tinter, 83.
- GARCIA-MERCADAL, Fernando. "Los archivos judiciales militares". A *Actas de las V Jornadas de Archivos Aragoneses*. Saragossa: Diputació General d'Aragó, 1995, p. 367-375. (reproduït a *Boletín de la Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas*, XLV, núm. 1 (gener-març 1995), p. 31-38).
- GIL, Rafael; BRENES, Maribel; GÓMEZ, Josefina. "La postguerra española en las fuentes judiciales de carácter militar: la Auditoría de guerra de Granada (1939-1945)". A *Fuentes para la Historia Militar en los archivos españoles. VI Jornadas nacionales de historia militar (Sevilla 1996)*. Madrid: Deimos, 2000, p. 147-159.
- GONZÁLEZ GILARRANZ, Mar. "Los fondos judiciales del ejército y el Archivo General Militar de Segovia". A *Actas. Congreso de Archivos Judiciales. Los Archivos Judiciales en la modernización de la Administración*. Sevilla: Junta de Andalucía. Consejería de Justicia y Administración Pública, 2007, p. 531-541. [disponible també en línia <http://www.juntadeandalucia.es/justiciayadministracionpublica/iniciativas/CongresoArchivosJudicialesSevilla2007_Actas.pdf>].
- GONZÁLEZ QUINTANA, Antonio. "Estado actual de los archivos militares: necesidad de un plan de medidas urgentes". *Boletín de la Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas*, LII, núm. 3 (juliol-setembre 2002), p. 83-87.
- Informe sobre archivos*, elaborat l'any 2006 en relació a la Ley de Memoria Histórica. [en línia]. <<http://www.mpr.es/Documentos/memoria.htm>> [Consulta 28 novembre 2008].

- JIMÉNEZ VILLAREJO, Carlos. "Ilegitimidad franquista frente a legalidad republicana". A *I Col·loqui Internacional "Memorial Democràtic: Polítiques Públiques de la Memòria"*. Barcelona: Memorial Democràtic, 2007. [en línia]. <http://www.memorialdemocratic.net/fitxers/ponencies/ponencia_carlos_jimenez_villarejo_esp.pdf> [Consulta 28 novembre 2008].
- LORENTE LÓPEZ, Anna. "Els arxius militars espanyols, estructura i funcionament durant el segle XX". *Lligall*, núm. 16 (2000), p. 191-242. [disponible també en línia <http://www.arxivers.com/idadmin/docs/16_04.pdf>].
- MIR i CURCÓ, Conxita. *Repressió econòmica i franquisme: l'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997. Abat Oliba, 181.
- MIR i CURCÓ, Conxita. *Vivir es sobrevivir. Justicia, orden y marginación en la Cataluña rural de posguerra*. Lleida: Milenio, 2000. Minor, 5.
- OLMO PASTOR, Jesús Antonio del. "El acceso a los Archivos Judiciales Militares". A *Justicia en guerra. Jornadas sobre la administración de Justicia durante la guerra civil española: instituciones y fuentes documentales*. Madrid: Ministerio de Cultura, 1990, p. 585-593.
- PEDRAZ PENALVA, Ernesto. "La Administración de Justicia durante la guerra civil en la España Nacional (Jurisdicciones ordinaria y especiales)". A *Justicia en guerra. Jornadas sobre la administración de Justicia durante la guerra civil española: instituciones y fuentes documentales*. Madrid: Ministerio de Cultura, 1990, p. 317-371.
- RISQUES CORBELLÀ, Manel. "Disciplinados en 1936, ejecutados en 1939. Proceso sumarísimo a la Guardia Civil de Barcelona". *Ayer*, núm. 43 (2001), p. 139-161.
- RODRÍGUEZ, Susana; PACHECO, Rogelio. "Los archivos de Tribunales y Juzgados Togados Militares". *Boletín de la Confederación de Asociaciones de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas*, LV, núm. 4 (octubre-diciembre 2005), p. 87-93.
- SOLÉ SABATÉ, Josep M.; VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya. Març 1938 – febrer 1939*. Barcelona: L'Avenç, 1987. Clio, 8.
- TORRAS i SERRA, Marc. "Estat del tractament de l'arxiu de procediments judicials militars (sumaríssims) del Tribunal Militar Territorial Tercer". ANC. *Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya*, núm. 16 (maig 2007). p. 2-6. [disponible també en línia <<http://cultura.gen.cat.net/anc/butlleti/hemeroteca/docs/ANC16.pdf>>].

Resumen

Desde el año 2003 el Archivo Nacional de Cataluña (ANC) está llevando a cabo el tratamiento de los procedimientos judiciales militares -también conocidos como sumarísimos o consejos de guerra- que se conservan en la sede de Tribunal Militar Territorial Tercera, en Barcelona. Este tratamiento se está haciendo gracias a la colaboración de l'ANC con el propio Tribunal Militar Territorial Tercero y con el Departamento de Interior, Relaciones Institucionales y Participación de la Generalitat de Catalunya.

Se están describiendo e instalando más de 110.000 procedimientos judiciales que afectan cerca de 150.000 encausados entre los años 1938 y 1998. Dentro del tratamiento también se ha previsto la restauración y digitalización de aquellos procedimientos que se considera convenientes, debidos a su estado de conservación o por el interés de su contenido.

Résumé

Depuis 2003, les Archives nationales de Catalogne (ANC) sont chargées de traiter les procédures judiciaires militaires – également connues sous le termes de *sommaires* ou de *conseils de guerre* – qui sont conservées au siège du troisième tribunal militaire territorial, à Barcelone. Ce travail est exécuté grâce à la collaboration que les ANC prêtent au troisième tribunal militaire et au ministère de l'Intérieur, des relations institutionnelles et de la participation de la Généralité de Catalogne.

Ceci représente la description et l'installation de 110 000 procédures judiciaires concernant près de 150 000 prévenus entre 1938 et 1998. Il a également été prévu, comme une partie de ce traitement, de restaurer et numériser les procédures dont on jugera qu'elles le méritent en raison de leur état de conservation ou de l'intérêt de leur contenu.

Summary

The Catalonia National Archives (ANC) has since 2003 been processing the military court proceedings – also known as summary trials or courts-martial – kept at the headquarters of the Third Territorial Military Tribunal in Barcelona. This processing work is being carried out thanks to ANC collaboration with the Third Territorial Military Tribunal and with the Department of the Interior, Institutional Relations and Participation of the Government of Catalonia.

Over 110,000 judicial proceedings on nearly 150,000 persons tried between the years 1938 and 1998 are being described and entered into the system. The processing work also makes allowance for restoration and digitisation of any proceedings deemed suitable due to their state of preservation or the interest of their content.